

УДК 070: [069ДНІМ:904]

Юрченко А. В.,
наукова співробітниця відділу археології
Дніпропетровський національний історичний
музей ім Д.І. Яворницького
м. Дніпро
e-mail: Ganna1102014@gmail.com

АНАЛІЗ МЕДІЙНОГО ШУМУ ДОВКОЛА КАМ'ЯНОЇ ПЛАСТИКИ З ДНІМ У 2022-24 РОКАХ

Станом на початок повномасштабного вторгнення росії до України збірка кам'яної пластики Дніпропетровського національного історичного музею ім. Д. І. Яворницького (надалі ДНІМ) нараховувала більше 100 одиниць. Половецькі кам'яні антропоморфні статуї також розміщені на логотипі музею. Частина колекції експонується на зовнішньому майданчику біля самого музею. В описі музею на різноманітних ресурсах також фігурує ця збірка. Зрозуміло, що з початком великої війни ця колекція також лишилась в полі зору як самих музейчиків, так і друзів музею та медійників. Нами були проаналізовані не лише публікації в традиційних ЗМІ (газетні публікації, телевізійні сюжети та сюжети для ютуб-каналів, офіційні сайти органів влади та видань, міський сайт Дніпра), але також і публікації в соціальних мережах. Останні взяті до уваги з причини, що фейсбук та телеграм-канали, зокрема, дозволяють лишати коментарі набагато легше і частіше, ніж офіційні сайти, а також є оперативнішим щодо публікації локальних новин.

Умовно наш аналіз можна розділити на три блоки:

– Колекція ДНІМ під час повномасштабного вторгнення (сюди нами віднесено роботу для убезпечення та інші маніпуляції задля збереження та примноження наукової значимості, а також поповнення музейної колекції за час повномасштабного вторгнення)

- Евакуація статуй з прифронтових та фронтових зон
- Інші дописи, пов'язані з колекцією музею.

Зі зрозумілих причин ДНІМ не надавав публічної інформації щодо демонтажу експозиції і переміщення предметів музей-

ного фонду. Проте, запит громадськості щодо діяльності музею не зменшувався. Тому було прийнято рішення висвітлювати в медійному полі перебіг тих робіт, котрі було неможливо приховати. Таким інформаційним приводом стала робота по убезпеченню кам'яної пластики. В першу чергу тих статуй, котрі перебувають на зовнішньому майданчику. Вже 9 березня 2022 року з'явився перший допис щодо цього (Іл. 1). Важливо відзначити, що на допомогу музейникам прийшли студенти місцевих вузів та інші волонтери. Від підприємців отримали пісок та дошки для спорудження перших захисних споруд над бабами. ЗМІ також висвітлювали процес побудови споруд. Для вагомості свого матеріалу вони брали коментарі також у музейних працівників [5].

З початком літа 2022 року стало зрозуміло, що подібний тип захисту не найкращий варіант. Через конденсат на бабах став активно розростатись лишайник та мохи. Тому статуї розкрили. На той момент вже було відомо про знищену російськими військами статую в Ізюмі. Тому музею також довелось комунікувати з громадськістю і пояснювати свої дії не лише на своїх сторінках в соціальних мережах, але і через ЗМІ. Досвід спорудження такої кількості захисних споруд, до того ж, в часі початку повномасштабного вторгнення, є знаковим для музейників. Саме тому одну з фотографій, на котрих зафіксовано цей процес, було використано для анонсу Всеукраїнської науково-практичної конференції «Музей в умовах російсько-української війни та після неї: стратегії виживання та візії майбутнього», котра проходила 10-11.12.2022 року. Для спорудження нових захисних укріплень був не лише врахований попередній досвід та досвід колег з інших музеїв, але і залучені волонтерські організації та їх ресурси. Нові укриття були споруджені з використанням кевлару. Такий вибір матеріалу викликав питання в громадян. Були коментарі і щодо доцільності його використання і щодо ціни. Враховуючи досвід псування статуй під конструкціями з піском, було враховано можливість проводити час від часу огляд статуй і це також висвітлювалось в соціальних мережах [15]. Пізніше кевларові конструкції були використані для створення арт об'єктів. Художникам запропонували створити на них малюнки. Тематично митців не обмежували. Але мисткиня Анна Тітова створила два зображення половецьких баб. Вона поєднала специфіку

кожної статуї та додала їм котячі вуха, що є відсилкою до серії її малюнків. До створення малюнків також долучились музейні співробітники, а також учасники НСОУ «ПЛАСТ». Варто зазначити, що від самого початку з потенційними авторами, громадськістю і самими музейниками було прокомуніковано, де саме будуть створюватись арт проекти [13]. Зрозуміло, що не йшлося про акти вандалізму. Але на сайті міста Gorod.dp.ua з'явилась публікація під назвою «В историческом музее Днепра раскрасят «каменных баб» [4]. В тексті публікації бачимо наступне речення: «Как следует из пояснений музея, часть объектов будет раскрашена поверх саркофагов, а часть – прямо на них, но поверх нанесенной грунтовки.». Зрозуміло, що це не могло не викликати нерозуміння. Фактично, це єдина публікація, щодо музейної колекції кам'яної пластики, до котрої з'являється коментар. Інші ресурси подавали інформацію більш коректно.

Крім убезпечення зовнішньої експозиції кам'яної пластики, музейники продовжують вивчати та проводити інші роботи з тією частиною колекції, котра перебуває в приміщенні ДНІМ. Так, під час реалізації практичної частини проекту «Preserving Ukrainian Legacy: Enhancing Cultural Heritage. Protection through 3D Digitization Training and Collaboration», що здійснюється за підтримки Фонду Посольства Сполучених Штатів Америки для захисту культури (Ambassador fund for cultural protection), було створено декілька 3D моделей статуй [11] (Іл. 2). Представники ЗМІ не залишили поза увагою і сам процес оцифрування старожитностей [16] (Іл. 3). Сюжет знімали також представники телеканалу Рада, але, на жаль, так і не поінформували про час виходу сюжету і не надали на нього посилання.

Від 12 березня 2022 року містом Дніпро стали з'являтися різноманітні плакати зі словами подяки працівникам критичної інфраструктури, комунальникам, вчителю. Серед тих плакатів був один, котрий безпосередньо стосується теми роботи. Це був плакат Тетяни Адаменко, дніпровської художниці, з написом «Дякую, Музейники! Ви бороните душу мого міста» [2]. Центальною фігурою зображення було графічне зображення статуї усміхненого скіфського воїна. Авторка не просто дозволила роздрукувати свій плакат і розмістити його у музеї, але і надала файл високої роздільної здатності (Іл. 4).

На початку 2024 року до Дніпра було евакуйовано першу кам'яну статую з території Донецької області. Статую виявили в одному з сіл так званої сірої зони два співробітника музею, а нині – військовослужбовці Дмитро Романчук (Іл. 5) та Євген Гарматюк. Процес евакуації був досить тривалим. Спочатку необхідно було з'ясувати, чи оригінальна статуя. Від чого залежала сама доцільність евакуації з ризиком для життя і військових, і волонтерів. Адже, наприклад, у краєзнавців і дослідників були сумніви щодо автентичності статуї із с. Сторожевого Донецької області [18]. Також необхідно було знайти транспорт і водія, котрий би погодився їхати в прифронтове село. Процес евакуації статуї до музею висвітлили декілька телеканалів. Практично всі вони були зроблені в позитивному стилі [9]. Що правда, під одним із таких сюжетів бачимо негативні відгуки про сам процес і протиставлення порятунку стели та людей (навіть сиріт). Там же бачимо і коментарі про «скіфське золото» [6]. Але в цілому і ця акція, і подальші сприймаються переважно позитивно [1; 12; 17].

Також варто зазначити, що ряд ЗМІ виготовляли власні фотографічні на відеоматеріали для ілюстрації публікацій. Натомість журналісти міського сайту, наприклад, просто брали ті фотографії, котрі були розміщені на сторінках музею у соціальних мережах. І лише після ряду зауважень почали вказувати їх джерело. Окремі інформаційні ресурси не просто передруковували інформацію з інших ресурсів, але і додатково її спотворювали. Так, наприклад, в публікації «Історичний музей у Дніпрі оцифровує археологічні експонати» на ресурсі visicom.ua представника ГО «Архаїка» назвали співробітником неіснуючої наукової лабораторії музею, але і стверджували, що процес цифровізації відбувається за підтримки благодійного фонду Відродження, котрий абсолютне не задіяний в згаданому проекті [10].

Варто відзначити, що співробітники музею не відмовляли в коментарях представникам ЗМІ. Проте, список медійних ресурсів, де з'являлись сюжети про кам'яну пластику ДНІМ вичерпний. Це переважно телеканал та інші ресурси Суспільне.Дніпро [14], міський сайт та телеканал Дніпро.TV. Але, якщо до події були долучені військові, це викликало більший резонанс у медіа. Особливо тоді, коли евакуація статуї сталась вперше чи десяте [8], або ж тоді, коли були задіяні медійно активні військовослуж-

бовці [7]. Так, наприклад, у 2024 році Хорунжа Служба Третьої штурмової бригади сприяла перевезенню до Дніпра декількох половецьких статуй із прифронтової зони (вперше – 14.08.2024 року). Офіцером у цій бригаді служить відомий історик та автор однойменного ютуб-каналу Олександр Алфьоров. Зрозуміло, що йому під силу було організувати медійний супровід кожної такої акції. Для деяких інформаційних ресурсів він також виступав автором публікацій. З огляду на те, що він сам – історик, в його публікаціях також знаходимо інформацію, котра може знадобитися в подальшому [3]. Так, в публікації на сайті «Історична Правда» бачимо фото військових з половецькою бабою в селі Миродубівка на Донеччині, а на шпальтах «Україна Молода» бачимо не лише дані про час та кількість подібних перевезень, актуальних на той момент, але і фотографію баби на «рідному» місці в Гектовій балці [3].

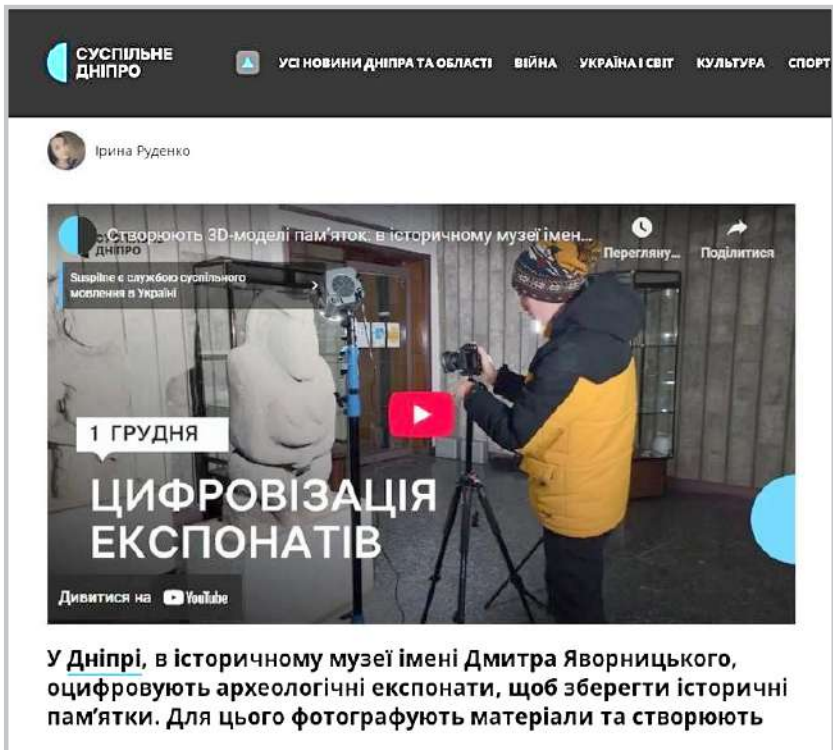
Звісно, це далеко не повний огляд публікацій. Проте, на нашу думку, ми проаналізували типові публікації щодо колекції кам'яної пластики ДНІМ та евакуації половецьких баб з прифронтових територій до Дніпра 2022-2024 рр. Поза увагою лишились публікації щодо поповнення колекції у 2025 році.

Іл. 1. Спорудження перших укріплень
довкола колекції кам'яної пластики ДНІМ

Іл. 2. QR-код
на одну з 3D-моделей

Іл. 3. Зразок одного з сюжетів у ЗМІ

Іл. 4. Плакат
«Дякую, Музейники!»
Тетяни Адаменко

Іл. 5. Дмитро Романчук (в центрі)
під час евакуації половецької баби до Дніпра. Донецщина

Список використаних джерел та літератури:

1. 800-річну кам'яну бабу евакуювали з Донеччини до Дніпра. URL: <https://unn.ua/news/800-richnu-kamianu-babu-evakuiuvaly-z-donechchyny-do-dnipra>.
2. Адаменко Тетяна. Дякую, Музейники! URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid029R2yC7iVjaehAf6oQpNBRnSgGhqMHztQuA6MffE15JXk6YXscB7vWTw3EBDpCGMNI&id=100041896181006
3. Алфьоров Олександр. «Половецька баба» з Гектової балки врятована хорунжими на фронті. URL: https://umoloda.kyiv.ua/number/0/2010/184970/#google_vignette.
4. В историческом музее Днепра раскроят «каменных баб». URL: https://gorod.dp.ua/news/229989?utm_source=chatgpt.com.
5. Горбань Аліна. У Дніпрі музейники підготували половецьких «баб» до можливих бойових дій. URL: <https://suspilne.media/dnipro/216055-u-dnipri-muzejniki-pidgotuvali-poloveckih-bab-do-mozlivih-bojovih-dij/>.
6. До Дніпровського музею передали «кам'яну бабу» з фронту. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=954110732903648>.
7. Евакуювали під обстілами: до Дніпра доставили 900-річну половецьку статую. URL: https://region.dp.ua/evakuiuvaly-pid-obstilamy-do-dnipra-dostavyly-900-richnu-polovetsku-statuiiu/?utm_source=chatgpt.com#google_vignette.
8. З Донеччини евакуювали у Дніпро вже десяту «половецьку бабу». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3907415-z-doneccini-evakuuvali-u-dnipro-vze-desatu-polovecku-babu.html>.
9. З фронту до Дніпра евакуювали кам'яну половецьку бабу (ФОТО). URL: <https://dnepr.info/uk/news/z-frontu-do-dnipra-evakuyuvay-kam-yanu-polovetsku-babu-foto>.
10. Історичний музей у Дніпрі оцифровує археологічні експонати. URL: https://api.visicom.ua/uk/posts/yavor12321?utm_source=chatgpt.com.
11. Культурна спадщина «у цифрі»: як зберегти артефакти української історії та мистецтва. URL: <https://mind.ua/>

- openmind/20266556-kulturna-spadshchina-u-cifri-yak-zbregti-artefakti-ukrayinskoyi-istoriyi-ta-mistectva.
12. Невірна Анастасія. Без голови і з посіченим плечем! Військові врятували понівечену кам'яну бабу. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YXq40XlwAfE>.
 13. Підгола Юлія. «Щоб простір був яскравішим». У Дніпрі розмальовують «бронежилети» кам'яних баб. URL: <https://suspilne.media/dnipro/766311-sob-prostir-buv-askravisim-u-dnipro-rozmalovuut-bronezileti-kamanih-bab/>.
 14. Підгола Юлія. «Якщо їх не вивезти – вони зникнуть». З Донецчини до Дніпра вп'яте евакуювали кам'яних баб. URL: https://suspilne.media/dnipro/757179-akso-ih-ne-vivezti-voni-zniknut-z-doneccini-do-dnipro-vpate-evakuuvali-kamanih-bab/?utm_source=chatgpt.com.
 15. Підгола Юлія. Кам'яні баби з колекції історичного музею в Дніпрі сховали під кевларові «бронежилети». URL: <https://suspilne.media/dnipro/492313-kamani-babi-z-kolekcii-istoricnogo-muzeu-v-dnipro-shovali-pid-keklarovi-bronezileti/>
 16. Руденко Ірина. Кам'яні баби у 3D-вимірі. В історичному музеї Дніпра оцифровують експонати: для чого та скільки 3D-моделей вже зробили. URL: <https://suspilne.media/dnipro/630518-kamani-babi-u-3d-vimiri-v-istoricnomu-muzei-dnipro-ocifrovuut-ekspnati-dla-cogo-ta-skillki-3d-modelej-vze-zrobili/>.
 17. Сидоренко Ольга. ЗСУ та волонтери рятують «донецьких баб». URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=988533356641376>.
 18. Терещук Галина. «Тисячу років стояла половецька «баба», доки її не знищила Росія». Кам'яну пам'ятку евакуювали у Львів. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/viina-polovetska-baba-evakuacija-kultura-okupaciia/32686061.html?fbclid=IwY2xjawI3v35leHRuA2FlbQIXMQABHdjYAkKv7QR06Bpr_4EtKhhklwILZmdGUyc7voovV8Xz49 UR9B2Uk0HK6Q aem w0xg0bYSdY-dSoZWQxhVxg.